

Den öde finnbyn
Jordbärsfallet

*Mansikkamäki /Mansikkamagg/Smultronberget
på Kaposberget*

Nås finnmark, Vansbro kommun

Här följer en beskrivning från dess intressanta och bevarandevärda miljöer.

Jordbärsfallet, en finnby/oas på Nås finnmark

En öde och ensligt belägen finnby i en karg trakt, ca 440 m ö h, på västra sidan om Rösjön. Byn ligger på 35-40 km avstånd efter kyrkstigen till Nås kyrka, som en oas i ett areellt stort avverkat område. Platsen har genom tiderna benämnts med flera olika namn, år 1769 Smultronberget, även finska namnen Mansikkamäki och Mansikkamagg hörande till Kaposberget. I skrivelse från 1769 nämns att området var förött av stora svedjebränningar. Domstolsprotokoll visar också att samer vistats på trakten under 1700-talet.

Jordbärsfallet har av handledande arkeolog, vid Dalarnas Museum, samt av arkeolog vid Skogsstyrelsen bedömts som fast fornlämning. De lämningar som hittills kartlagts inom detta skyddsvärda område består av 5 boplatser och även fossila åkrar omfattande: 22 lämningar efter husgrunder – 5 jordkällare, varav en med kilstensformat valv, - 7 kallkällor – 1 tjärdal – många vårdträd – gångstig söderifrån genom området – småstigar mellan boplatserna – visarstenar – stenristningar. En stor fossil åker, belägen i mitten av området, omgiven av imponerande rösade stenmurar. En täppa med fossil åker, ca 250 x 60 m i norra delen, även den omgiven av stenmurar. Totala längden på alla stenmurar är ca 500-600 m.

Denna finnby/oas innehåller en speciell miljö, bl.a. beroende av sitt höjdläge. Lämningarna vid Jordbärsfallet ligger koncentrerade och lättöverskådliga, med den stora fossila åkern i centrum.

Vår förhoppning och tanke är att denna by, ska stå orörd med endast åtgärder för att frilägga och synliggöra de lämningar som finns i området.

Det är **hela den sammantagna miljön** som gör platsen än mer intressant som visningsobjekt i framtiden, både historiskt och kulturellt.

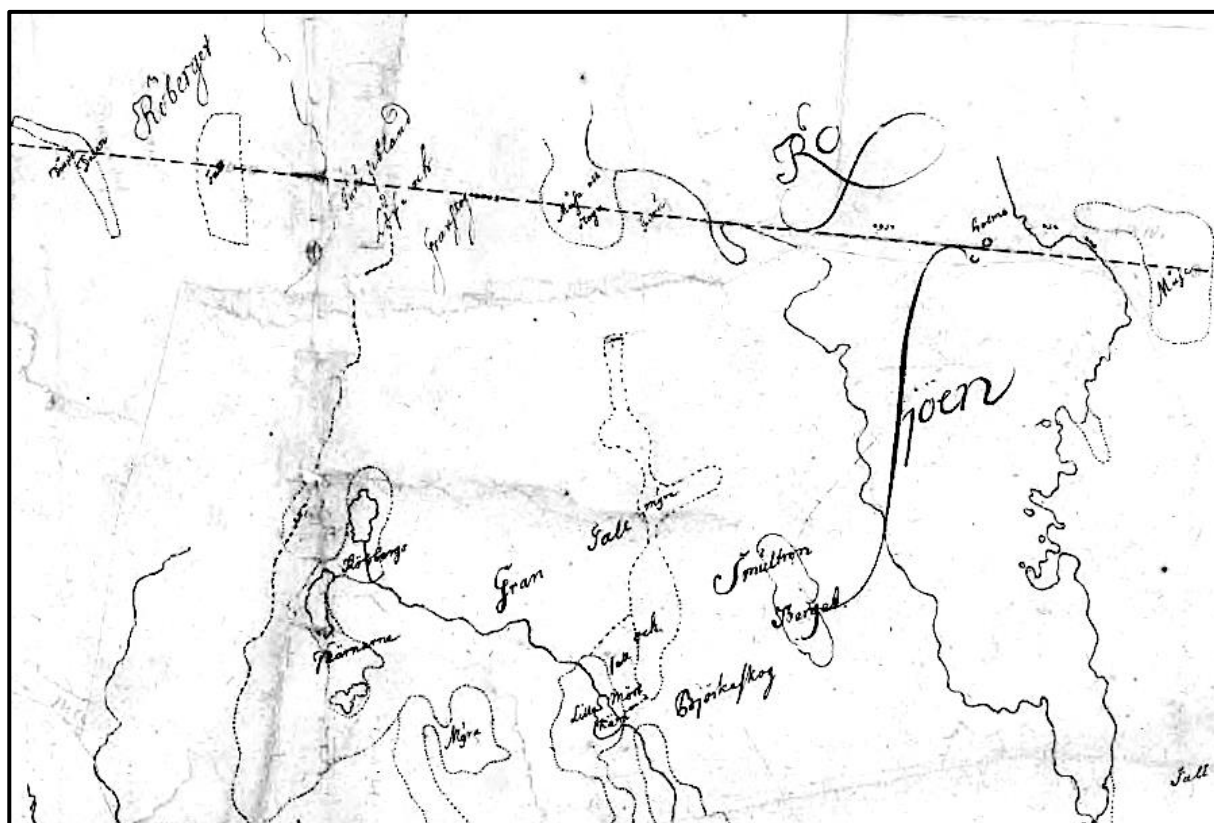
Entomolog Bengt Ehnström, har även gjort en naturvårdsbedömning av platsen som han finner som en viktig bärare av den biologiska mångfalden.

Projektet
”Finnmarkens Miljö & Kulturarv”

Kartpunkt GPS RT90 X = 6683160 Y = 1413829.
Rågångssten i NV hörnet av den centralt belägna fossila åkern.

På Lantmäteriets karta från Säfsnäs 1769 kan man se Smultronberget och i Lantmäteriets handlingar framkommer tydligt att området var hårt svedjat med ett fjälligt, ljungbeväxt landskap. Därmed kan man nog anta att man även odlat svedjeråg på höjderna i Kaposberget, på västra sidan om Rösjön, och i sådana fall även varit bosatta där, då under första hälften av 1700-talet.

Utsnitt ur Lantmäteriets karta Säfsnäs 20-SXF-2. Rågångsättgård 1769. **Smultronberget.**
Mansikkamäki : Mansikka betyder jordgubbe eller smultron på finska och estniska

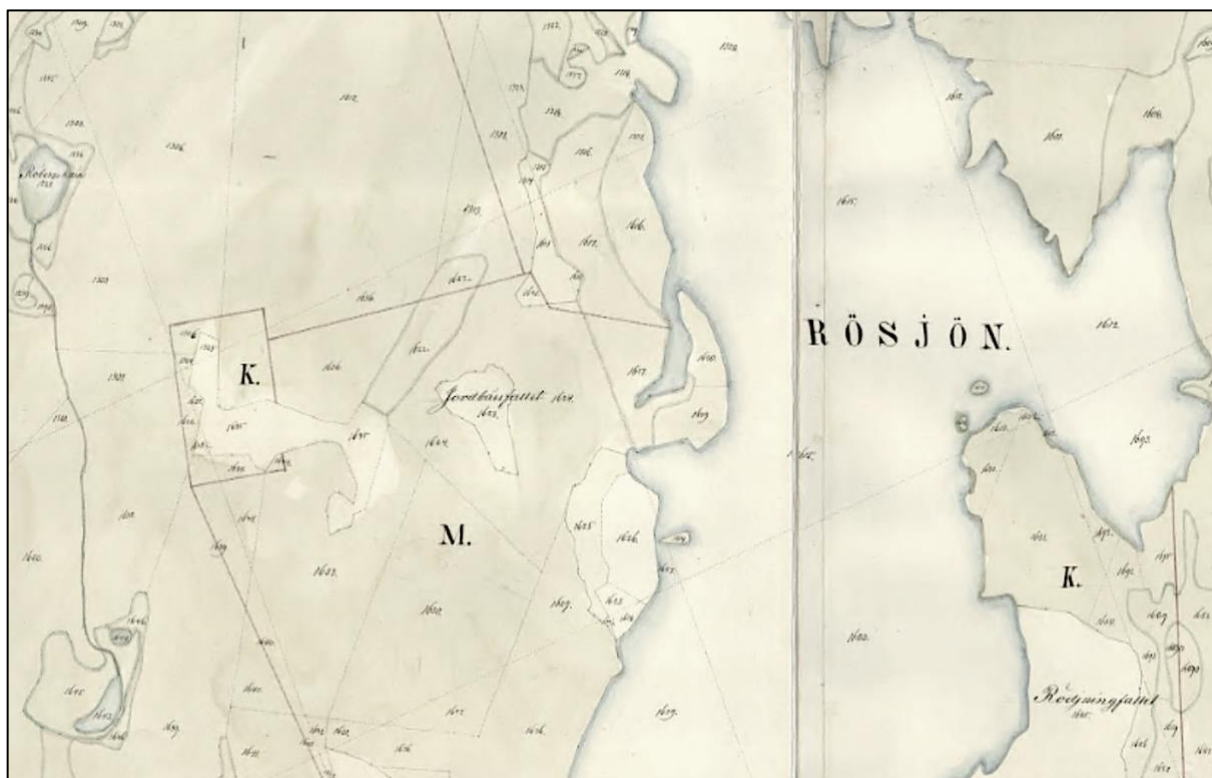
En del åter af thessa Berg, såsom Ley Bergen, äro alldeles utan skog och i öfrigit likna fjäll; hwarförutlan wisa tracter finnas bestående allenast af små träskall, som igenom the öfvergångne skogeldar till större delen af torkat, och landet thestades ganska berg- och stenigt med Ljung-beväxt, hwilket i synnerhet mitt emellan Leyen och Rösion anmärktes. Dälderne emellan thessa berg och höjder äro antingen bestående af stora och oäyflige Mössar och tjernar, eller och, utaf hög gran och Björkskog, hwaribland somligstades kan synas någon furu eller furu torrakor, dock utan at komma till någon nytta: anseende till thet obegränsade landläget. Lika sländig mark förekom äfwen å wästra sidan Rösion, bestående näst öfwerast af tall och granskog å somliga ställen med Björkbandas, till ändteligen en jern Hedmark med gles tallskog, mötte wid Örbäcken och Svart Elfeven. I öfrigit finnes ej å hela theenna redan några andra wattendrag, än all-nast några små bäcker, löpande ^{alla föder ut} emellan the härstades belägne myror och tjernar.

Enär således thessa linier blifwit å marken uppgångne, samt belägenheterne theromkring behörigen affatta-de och å Charta lagde; företogs efter förut skedd kundgjörelse igenom könungens höga Befallningar hafwande, el: 9 Septembris med Raskillnadens upgå-ende å östra sidan emot Grangjärde fjell, hwarvis

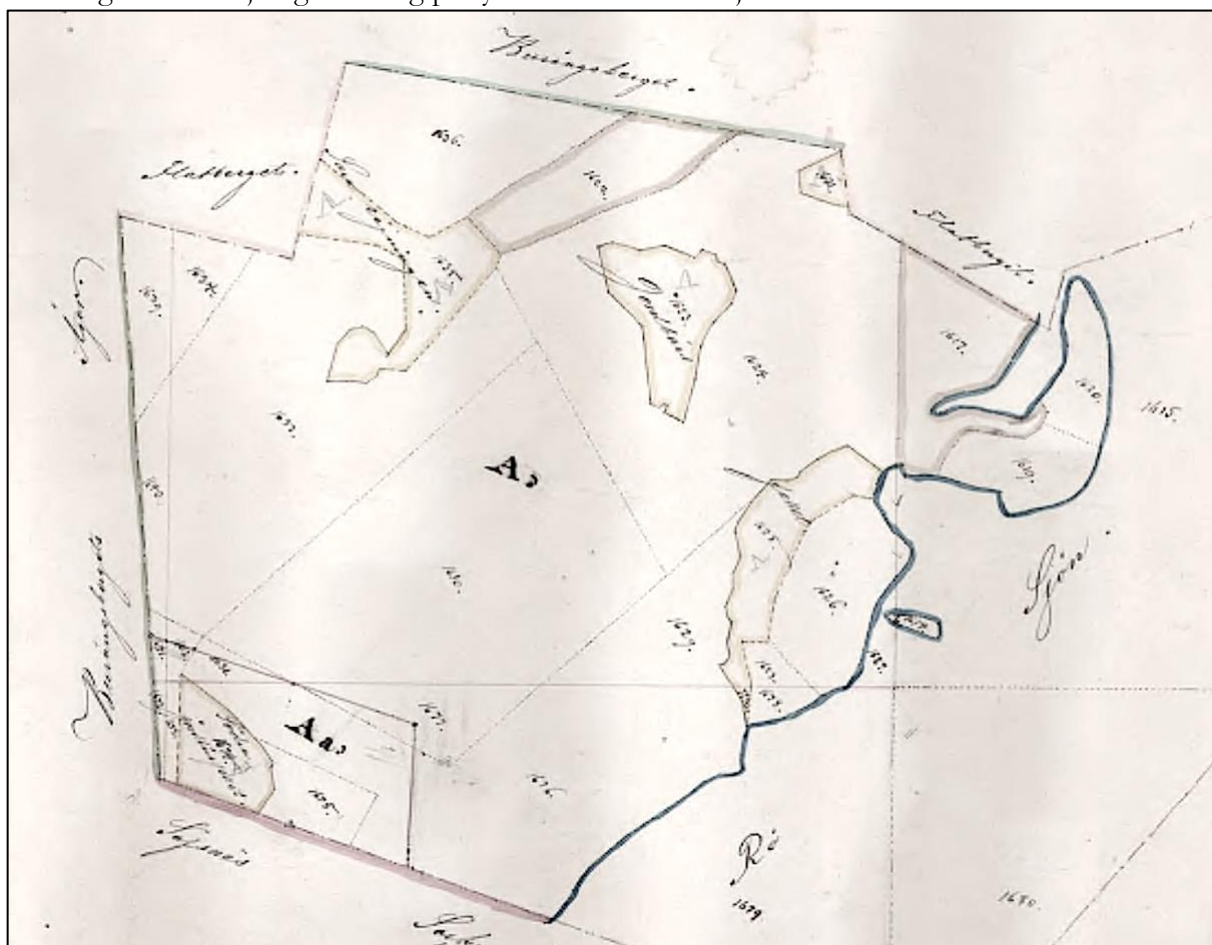
Utsnitt ur handlingar till ovannämnda karta sid 23/38.

"Afsättning dels af Gravendals järnbruks skogsallmänning och dels af rågången mellan Gravendals och Fredriksbergs järnverks ägor och Stora Kopparbergs Bergslag tillhöriga skogar alla i Säfsnäs socken. Upprättade åren 1747, 1766-69 af A. Sjölin".

Inspektör Fröman, ansvarig från Stora Kopparberg.

Utsnitt ur Lantmäteristyrelsens karta Näs sn storsköfte 1850, Jordbärsfallet.
Rönningen eller Rönjningsfallet låg på sydöstra sidan av Rösjön.

Utsnitt ur Lantmäteriets karta 20-Näs-149 Åbodelning 1858. Litt A. Lars Nilsson f 1827.
Litt Aa. Lars Petter Jansson f 1819 Bengtsåsen, Södra Jordbärsfallet.

Jordbärsfallet/Jolbergsfallet på Rösjöns västra sida, nämns vid namn i kyrkoböckerna för Nås socken, först 1806, då Nils Ersson Capo som nygift flyttar hit. Finnbyn Flaten som togs upp i början 1600 talet ligger i norra änden av Rösjön och enligt äldre kartor ser man att det fanns många markområden på västra sidan av Rösjön, som brukades av boende i Flaten.

Sararöjningens ägor i NV hörde delvis till Jordbärsfallet liksom Kärngröjningen invid sjön. Slogfallet som sträckte sig efter sjölandet, tillhörde enbart Jordbärsfallet i mitten av 1800 talet.

Nås Tingslags Häradsrätt år 1758 sid. 996.

”Mats Eskilsson i Flaten och sonen Mats Matsson, kär., och Pål Pålsson ibm svar. tvista om en myrslog, väster sida om Rösjön, Kärngröjningen. Förlikning”.

Enligt Nås Tingslags domböcker fanns ”lösfinnar” i byn Flaten redan från mitten av 1600-talet, som inte tillhörde den fasta befolkningen. Svedjebruket innebar mycket arbete där man behövde ”lösfinnarna” som extra arbetskraft.

”Dombok 1655, anmäls Eskil Manninen i Flaten för att inhysa lösefinnar”.

Vi har redan tidigare skrivit om de hårt svedjade områdena runt Rösjön och då även på västra sidan och det rörde sig om mycket stora arealer där man kan anta att lösfinnar var till god hjälp vid fällning, bränning och skörd. Systemet med lösfinnarna skapade även problem och konflikter då de jagade och fiskade och inte alltid var så noga med vems mark detta skedde på. De levde och bodde gärna i avskildhet för att inte upptäckas av fogden.

1636 gav drottning Christina order om att alla finnar som inte hade ett eget hemman skulle sändas tillbaka till Finland. Men finngårdarnas stora behov av arbetskraft innebar att man beskyddade sina landsmän. Detta ledde till olydnad mot drottningens påbud och därmed också ett stort antal fall enligt domböckerna, med böter som följd för de etablerade finngårdarna.

Vid en tvist om markarealer som omnämns i Nås Tingslags dombok 1657, blir fogden tillsagd av landshövdingen att kommande sommar besöka området för att utreda hur många finntorp det egentligen fanns som hörde till byn Flaten. ”De som vore till hindern skulle dömas ut”. Och med det menades torp som beboddes av ”lösfinnar”.

Lösfinnarna som vistades i finnbyn Flaten redan i mitten på 1600 talet, kan också ha funnits här på Kaposberget, för att hjälpa till med det omfattande svedjandet och för att undgå upptäckt av fogden.

Även samer levde enligt domstolsprotokoll i dessa skogstrakter, liksom lösfinnarna, i avskildhet och lönndom för att undgå skatter och pålagor. Vid den inspektion, inför rågångsåtgärd, som utfördes av Fröman 1769, påträffades 5 samiska familjer, bestående av 16 personer som han inkallade till Nås Tingslag. I dokumenten framgår inte var Fröman påträffade dessa samer men de kan även ha vistats på Kaposberget. Det fjällliknande landskapet kan nog, med sin likhet till hemtrakterna i norr, ha utövat en lockelse att slå sig ner.

Nås Tingslags Häradsrätt år 1769 sid.1186-1188.

”Anmälte Fröman under befallningen Almbergs sjulklighet, huru såsom han funnit en stor hop lappar stryka kring och äfwen är vid rätten under det lappar begärt skottpenningar frågadt om de woro skrifne för utlagor, då Anders Månsson sagt nej; sådant har gifvit Fröman anledning att dem låta inkalla som bestodo av 5 hushåll, på det Kongl. Maj:t och Kronan måste få sin rätt, samt att lapparna sine personer i hwart hushåll upgifna måtte.....”.

Kaposberget

Omfattar Stora och Lilla Jordbärsfallet (Bengtsåsen)

Benämningar i äldre skrifter

Mansikkamäki / Mansikkamagg / Smultronberget

Mäki – magg – mäggi betyder berg eller fjäll

Namnet **Kaposberget** härrör troligen från släkten Kaupoinen, som kom till Flaten på 1600-talet.

Antavla för Nils Ersson / Capo

Den förste skattskrivna här vid Jordbärsfallet.

f.1779 i Lövkullen, härstammar från släkten **Kaupoinen**.

Fader Erik Samuelsson Capo
f 27/1–1734, Lövkullen, d 1792

Fader Samuel Ersson
(Kaupoinen)
f 28/12–1707, Närsen, d 1767

Fader Erik Johansson Capo
f 1684, Flaten, d 1737

Fader Johan Eriksson
(Kaupoinen)
f 1645, Flaten, d 1700

gm Karin Ersdotter
f 12/2–1739, Håberget

gm Kerstin Ersdotter
f 1710, Hoberget

gm Anna Olsdotter
f 1672, Kölaråsen

gm Karin Göransdotter
f 1646, Kvarnberget

Släkten Kaupoinen /Capo

Det förekommer fler stavningar av detta finska släktnamn.
Bland andra Kauppinen (Petrus Nordmann, Finnarna i mellersta Sverige 1888).
Kaupuin (C.A Gottlund sid 351).

Ursprung och anknytning till byn Flaten, Flatberget och Jordbärsfallet Nås Finnmark

Kaposberget

Nils Ersson Capo född 1779 i Lövkullen, Säfsnäs. Han var näst yngst i en barnaskara på 8 barn. Fadern Erik Samuelsson Capo från Lövkullen och modern Karin Ersdotter från Håvberget.

Nils 10 år yngre bror **Erik Ersson Kaupoinen** född 1769 i Lövkullen, blev gift 1795 med Maria Pålsdotter f 1776, dotter till Pål Pålsson f 1746 från Flatberget. Efter giftermålet bosatte de sig i Lövkullen, Säfsnäs, innan de 1801 flyttade till Flatberget. De fick fyra barn, sonen Johan född 1797 i Flatberget var den ende som levde till vuxen ålder.

Nils Ersson Capo kom först som dräng till Mats Matsson i byn Flaten omkring 1800. Han står sedan skriven i Flatberget, hos brodern Erik, vid sitt giftermål 1806 med **Maja Andersdotter** f 1785 i Kvamberget. De tog då upp hemmanet i Jordbärsfallet omkring 1806. Åren 1809 till 1811 var de bosatta i Kornfallet, Säfsnäs, där två av barnen blev födda, men familjen återkom till Jordbärsfallet 1812.

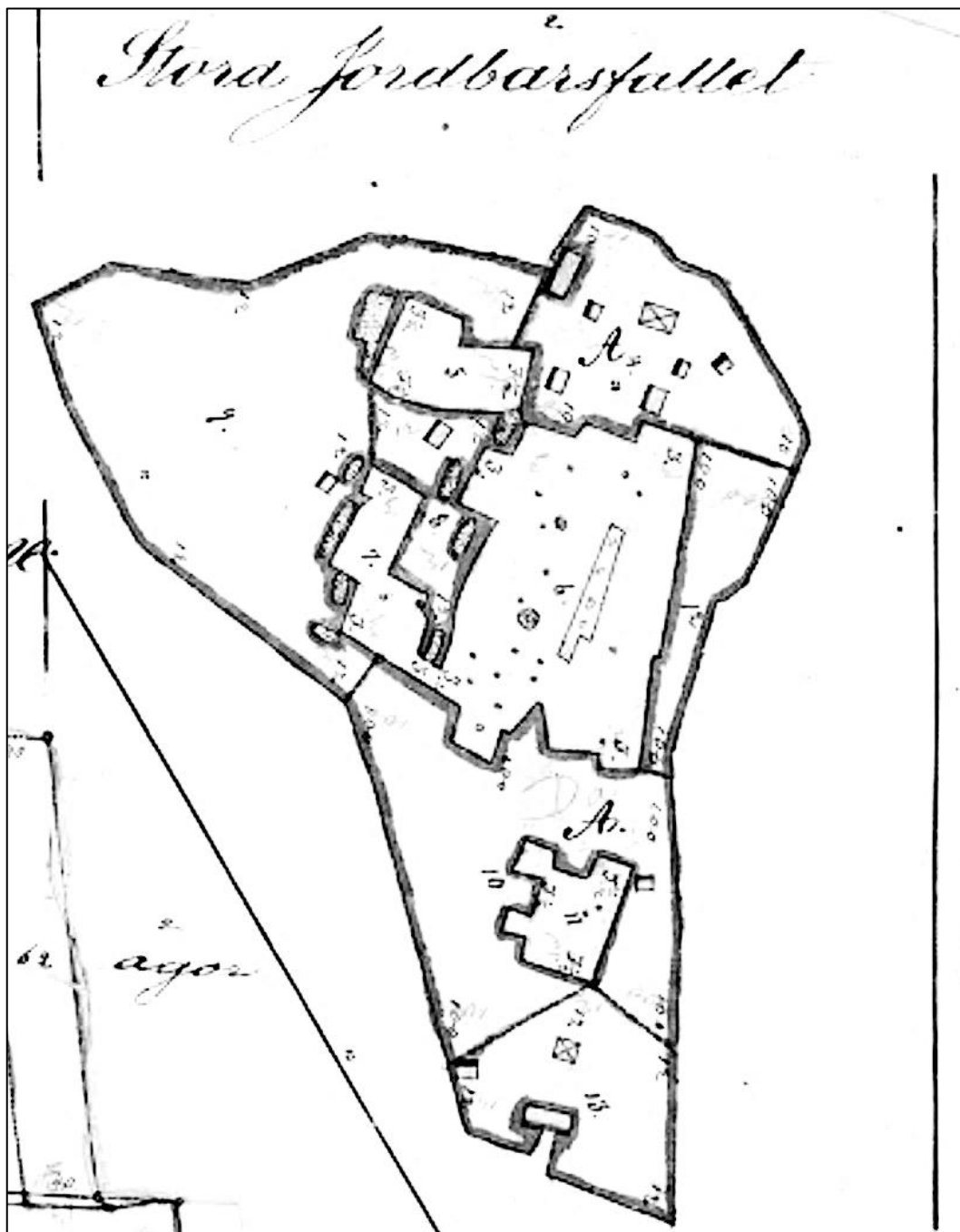
De båda brödernas ursprung visar att det fanns en stark anknytning av släkten Kaupoinen till byn Flaten, redan från mitten av 1600 talet. Vi kan gå tillbaka till cirka 1645 för att hitta **Johan Ersson "Johan Eriksson Kaupoinen"** född 1645 i Flaten som fick sonen **Erik Johansson Capo** född i Flaten 1684, Nils och Eriks farfars farfar.

Erik Johansson Capo blev gift med Anna Olsdotter f 1672 från Kölaråsen och de fick 8 barn. Äldste sonen **Samuel Ersson (Kaupoinen)** blev född 1707 i Närsen. Han blev gift 1733 med Kerstin Ersdotter född 1710 i Hoberget, Grangärde. Familjen var bosatt på Kapistorp/Nordhöjden i Lövkullen. De fick 10 barn mellan åren 1734 och 1750.

Sonen **Erik Samuelsson Capo** född 1734 i Lövkullen blev gift med Karin Ersdotter, Håberget, Nås. De fick 8 barn och söner Erik 1769 och Nils 1779 kom alltså till Flatberget och Jordbärsfallet.

Det finska namnet Kapis eller Kapus gav även namn åt Kapis-ängar, som låg i Drafsen.

Även vid Dansartorpet på Järna Finnmark finns Kaposröjningen som kan vara en koppling till Caposberget och släkten Kaupoinen. Se Lantmäteriets karta 20-Jär-13 år 1818 Jon Dansare. Litt E.sid.5. Nr 43.

Utsnitt ur Lantmäteriets karta 20-Nås-128 Storskifte 1854.

Vid denna tidpunkt 1854, står Nils Erssons "arvvingar" som ägare till Litt A. Fadern Nils dog 1835 och sönerna Jan, Nils, Lars, samt dottern Maja Lisa var bosatta på Jordbärsfallet, med sina familjer.

Stora Jordbärsfallet

Namnet Jordbärsfallet finns med i kyrkoböckerna från 1806.

Men troligen har denna boplat varit brukad redan på senare delen av 1700-talet, enligt bedömning av Jenny Karlsson, Skogsstyrelsen och antikvarie/arkeolog Greger Bennström, Dalarnas Museum. Med hänvisning till Säfsnäs karta från 1769 kan det vara ännu tidigare.

Citat ur Franz Daniel Craelius 1837.

”Jordbärsfallet, 1 hushåll med 7 personer och 25 Kappl. åker och 12 Tunnl. Sloge. Två Fjerdings Korn och en half Tunna Bland samt en och en half T:a Potatoes utfås på detta Nybygge, som winterföder 3 Kor och 10 småkreatur. Sloganslaget, inägorne inbegripne, är 137 Tunnl. 16 Kappl.”

Nybyggare **Nils Ersson** f 1779 kom från Lövkullen, Säfsnäs, till Flaten omkring 1800, där han arbetade som dräng åt Mats Matsson f 1758.

Nils Ersson blev 1806 gift med **Maja Andersdotter** f 1785 Kvarnberget, Säfsnäs, med ursprung i släkten Ronkainen. De byggde sitt finntorp i Jordbärsfallet, i kyrkoboken benämnt Jolbergsfallet, på den plats vi idag kallar **”Lars Johans”**.

Majas föräldrar var Anders Olofsson f 1755 och Stina Jansdotter f 1750 i Kornfallet, Säfsnäs.

En tänkbar orsak till att Nils Ersson kom hit, kan vara att hans bror Erik Ersson/Eriksson **Capo/Kaupainen** f 1769 Lövkullen, Säfsnäs, var bosatt i Flatberget sedan 1801. Han blev gift 1795 med Maria Pålsson f 1776 i Flatberget.

Citat ur C.A Gottlund. Dagbok öfver dess Resor på Finnskogarne år 1817 sid.351.Flatberget ”Även här var jag icke. En Erik Henriksson Turpoinen har först bebyggt detta ställe 1776. Efter honom kom dit Lars Jansson Pasainen; och Henrik Jansson Hyryläinen från Flatbyn uppbyggde torpet. Nu bor der en **Erik Eriksson Kaupainen** från Löfkullen i Nås Finnmark”.

1809 flyttade Nils Ersson med familjen till Kornfallet i Säfsnäs, där två av barnen blev födda, men de återkom 1812 till Jordbärsfallet. Nils avled 1835 och Maja 1859, båda på Jordbärsfallet.

Barn:

Anna-Cajsa	f 1807	Flatberget, d 1810
Anders	f 1810	Kornfallet
Johan /Jan	f 1812	Kornfallet
Nils	f 1815	Jordbärsfallet
Maja-Lisa	f 1818	Jordbärsfallet, piga i Flaten före giftermålet 1847
Anna	f 1820	Jordbärsfallet, till Säfsnäs 1850
Erik	f 1825	Jordbärsfallet, till Säfsnäs
Lars	f 1827	Jordbärsfallet

Av de 8 barnen så blev 5 bosatta här, sönerna Anders, Jan, Nils och Lars, samt även dottern Maja-Lisa. De gifte sig och Jan och Lars byggde upp egna hemman på de stora ägora. Nils och Maja-Lisa blev kvar på föräldragården. Därmed så blev Jordbärsfallet en plats för **flera generationer** av släkten Kaupainen.

Finnmarkens Miljö & Kulturarv, FMK, påbörjade kartläggningen av Jordbärsfallet 2009. Vi delade upp arbetsgruppen i två inventeringslag, det ena inventerade Jordbärsfallet och det andra Bengtsåsen som låg på sockengränsen mot Säfsnäs, i södra delen av Kaposberget.

Vi insåg under vårt arbete att detta var en värdefull kulturmiljö med lämningar efter flera övergivna gårdar, med ett tidsspann från 1700-talet fram till 1950-talet. En spännande historik med Nils Ersson som kom hit och byggde sig ett hemman och där även flera av hans barn bildade familj och stannade kvar.

Då vi påbörjade inventeringen planerade Stora Enso en gallring i området, men vi lyckades genom dialog och samtal, även med Skogsstyrelsen, nå en överenskommelse om ett stopp för denna gallring, i första hand för att vi skulle få möjlighet att slutföra kartläggningen. Det blev en omfattande inventering. Vi hade från början vetskap om tre gårdar i finnbyn men som visade sig vara fem gårdar. Värdefulla kultur- och naturmiljöer! Sökområdet utökades till att omfatta även området vid Rösjön, så som sluttningen och strandremsan samt halvvägsudden.

2014 genomfördes gallringen i området, men då med tillgång till FMK:s ritningar och beskrivningar av lämningarna.

Halvvägsudden vid Rösjön.

Utsikten från Lars Johans gård, med halvvägsudden strax nedanför.

Vid Rösjön, nedanför bopplatsen "Lars Johans", ligger denna udde med en skyddad vik, där strandängarna brukades av de boende vid Jordbärsfallet. Även mot söder, i sluttningen mot sjön, visar de äldre kartorna att marken brukades. Jordbärsfallet ligger på ca 70 meters höjd, över sjöns nivå, så det var ingen lätt vandring att bärga höet uppför den branta stigningen till gårdarna. Sjön är numera reglerad efter dammbygget i södra delen vid utloppet.

Den gamla båten har gjort sitt och fick stanna vid Rösjöns strand.

Slätter på strandängarna nedanför Jordbärsfallet
vid halvvägsudden i Rösjön

Foto ur Ivan Hööks samlingar.

Strandängar vid Halvvägsudden, Rösjön.

Stängselstolpar för myrslåttern vid Rösjön.

Eldningsröse med lämning, typ gapskjul.

Hälla med liggare / Kultsten?

Vid Halvvägsuddens strandlinje ligger denna sten med ett märkligt rutmönster. Geologisk förklaring, formad av naturen! Eller formad av människohand?

Som jämförelse se den intressanta artikel om ristningar.

Älvdalen aug 2009. Artikel i Dalarnas tidningar: ”**Fler fäbodristningar funna**”.

*”Stenristningarna består till stor del av initialer och årtal. Men på stenarna vid Skinnarbodarna finns också bilder av kyrkobyggnader, skyddande tecken av olika slag och ett **ruttecken**, som man inte vet innebörden av”*

Länk till artikeln, där ni kan se ett fint foto på stenen med ruttecken, i Skinnarbodarna.

<https://www.dt.se/artikel/fler-fabodristningar-funna>

Bläcka i tall med inhuggen ristning.

Rågångsmarkering som ofta av bestod av en central sten med fyra kringliggande stenar.

Fastighet

Jordbärsfallet 1:1

Kommun

Vansbro

Församling

Nås

Jordbärsfallet 1:1, Nås socken – Gallring

Karta nr 12E6c

Koordinat: X6683115/ Y1413864

Den 1 oktober 2009 var undertecknad, Lars Albinsson och inventerare i projektet "Finnmarkens Miljö och Kulturarv" ute och tittade på de omfattande Skogsfinska lämningarna på Jordbärsfallet 1:1 inför nära förestående gallring på delar av detta skifte.

Inom området är åtminstone fem olika gårdstomter, vilka med stor sannolikhet överlagrar ett äldre skede. Det verkar inte ha varit någon kontinuerlig bosättning på platsen då Jordbärsfallet till synes i slutet av 1700-talet betraktas som en "ödeby", men däremot i mitten av 1800-talet och fram till 1940-talet är befolkad igen. Vid Finnmarkens Hembygsgård i Kroktorp finns en stolpbod från 1790, vilken är ditflyttad från Jordbärsfallet. Det finns sålunda starka skäl att anta att platsen har varit aktiv, under åtminstone tidigare delar av 1700-talet. Enligt Skogsstyrelsens bedömning är lämningen att betrakta som en fast fornlämning och faller sålunda under KML.

Inom området som är närmare 550 x 100 – 320 meter stort (N-S) är det på många håll mycket tätt mellan lämningarna. Pga detta beslöts att inte markera respektive lämning med kulturstubbar, istället är de allra flesta lämningarna utmärkt med enkla KMV-snitslar eller fornlämningsband. Oftast är dessa placerade på stötar en bit utanför respektive lämning. Inventeringslaget inom ovan nämnda projekt, fick även i uppgift att markera de odlingsrösen som ännu inte var markerade, samt markera kulturstubbar på ömse sidor om de ställvis mycket tydliga stigar som är mellan de olika gårdslägena och i anslutning till dessa.

Observera att det lämningsrika området fortsätter ytterligare ca 200 m åt Norr – utanför bif kartsnitt - med framförallt odlingslämningar. Detta område har inte inventerats grundligt ännu, varför fler lämningar med stor sannolikhet kommer att hittas där. Detta område bör gås igenom innan gallring sker.

Vi arbetar på medborgarnas uppdrag för att skogens alla värden ska tas tillvara på ett väl avvägt sätt.

Rådgivningskvitto1 Björnbärsfallet.doc

Postadress
Huvudkontor
Skogsstyrelsen
551 83 Jönköping

Besöksadress
Vallgatan 8
Jönköping

Telefon
036-35 93 00
Fax
036-16 61 70

Organisationsnr
202100-5612
Momsreg.nr
SE202100561201

E-post
skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se
www.skogsstyrelsen.se

Enligt muntlig överenskommelse mellan Lars Albinsson, Stora Enso och Inventeringslaget skall gallringen anstå tills Greger Bennström från Dalarnas Museum har varit ute och tittat på lämningarna och gett sitt utlåtande.

Skogsstyrelsens Råd

- ☐ Gallringen bör helst utföras på väl tjälad mark, för att undvika körskador. I områdets NV delar är ett sumpigare parti – undvik körning där. Mellan gårdstomten ”Grängspetter” och ”Lars Johan Larsson” är en dälja som även den är tämligen sumpig – undvik körning även här (se bif kartsbild). Om körning måste utföras på dessa ovan nämnda ställen bör marken vara ordentligt tjälad och ev risad. Kanske någon slags ”bro” kan användas.
- ☐ Ta bort alla träd på och närmast invid lämningarna.
- ☐ Innanför markeringarna som är gjorda runt respektive lämning får inte avverkningsmaskiner eller skotare fara. Dessa bör ej heller köra närmare än *fem meter från respektive lämningens yttre kant*. Ev instick får göras om lämningarna och underliggande kulturlager inte tar skada.
- ☐ Inom de olika gårdstomterna bör inte avverkningsmaskiner eller skotare fara mellan de olika lämningarna. I undantagsfall kan ett instick göras, om det är absolut nödvändigt och lämningarna inte skadas.
- ☐ Ta bort riset från grunder, röjningsrösen, stenmurar, vattenkällor och gropar. På åkerytan kan det ligga kvar.
- ☐ Undvik att köra över markerade strukturer i den äldre åkermarken såsom diken och kanter. Dessa ser man bara under barmarksperioden.
- ☐ Drivningsvägar planeras av Lars Albinsson i samråd med maskinförare i fält och placeras så att de inte berör lämningarna. Med stor sannolikhet kommer fler drivningsvägar än normalt att behövas, med tanke på lämningarnas täthet och omfattning.

Markägare

Bergvik skog Väst

Trotzgatan 25, 791 71 Falun

Gallringsavverkare

Stora Enso/ Lars Albinsson

Vansbro

Ärendet har vidarebefordrats till Länsstyrelsens Kulturmiljöenhet och Dalarnas Museum, för vidare synpunkter med anledning av att lämningarna enligt Skogsstyrelsen är att betrakta som fasta fornlämningar och därmed faller under KML. Svar på ett eventuellt yttrande önskas till markägare, avverkare och Skogsstyrelsen.

Med vänlig hälsning

Jenny Karlsson
skogskonsulent/ arkeolog

Bilaga

Bilaga 1 Planskiss lämningar av Göran Samuelsson
Bilaga 2 Ortofoto över området med hänsynskoordin.
Bilaga 3 Översiktskarta

Vi arbetar på medborgarnas uppdrag för att skogens alla värden ska tas tillvara på ett väl avvägt sätt.

Rådgivningskvitto1 Björnbärstallet.doc

Postadress
Huvudkontor
Skogsstyrelsen
551 83 Jönköping

Besöksadress
Vallgatan 8
Jönköping

Telefon
036-35 93 00
Fax
036-16 61 70

Organisationsnr
202100-5612
Momsreg.nr
SE202100561201

E-post
skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se
www.skogsstyrelsen.se

Dalarnas museum

Greger Bennström, Antikvarie/arknolog
Tel: 023-76 55 42, 070-291 12 92
greger.bennstrom@dalarnasmuseum.se

Falun 2009-10-19

dnr: 00/09

Skogsstyrelsen
Södra Dalarnas distrikt
Jenny Karlsson
Hedbygatan 45
776 33 Hedemora

Angående Jordbärsfallet, Nås

Hej Jenny, här kommer några funderingar och reflektioner angående mitt besök på Jordbärsfallet 2009-10-15 tillsammans med Siv och Göran Samuelsson och Mattias Lundell.

Enligt mig finns det inte någon anledning att **inte** bedöma Jordbärsfallet som fast fornlämning. Lämningarna uppfyller de krav som RAÄ definierar för Bytomt/gårdstomt. Jag är också av den åsikten att lämningar efter den finska kolonisationen av skogsmarken är extra viktiga och bevarandevärda eftersom de är dåligt utforskade i Dalarna.

Jordbärsfallet är intressant med sitt varierande bestånd av byggnadslämningar, vilka övergetts vid olika tillfällen, några av gårdarna övergavs så sent som på mitten av 1900-talet. Bebyggelselämningarna ligger samlade i grupper i direkt anslutning till odlingslämningarna, vilket gör att hela området upplevs som väl samlat och överskådligt trots sin relativa storlek. Området är också relativt lättillgängligt från närmaste vändplan. Dessa faktorer gör att området, i mitt tycke, även har höga upplevelsemässiga och pedagogiska värden.

Angående den planerade gallringen tror jag att den kan vara svår att utföra utan att skada lämningarna, då dessa till största delen ligger ganska tätt. Det vore dock önskvärt att plocka vissa träd som växer på eller direkt intill lämningar. Jag anser inte att det är lämpligt att skilja ut olika lämningar inom området som mer eller mindre skyddsvärda, utan det är området som helhet som utgör en skyddsvärd kulturmiljö. Man bör också beakta att gallringen och påverkan av marktäcket innebär att slyuppslag inom området troligtvis kommer att öka markant. Detta kommer i sin tur naturligtvis att påverka de upplevelsemässiga och pedagogiska värdena negativt.

Med vänlig hälsning

Greger Bennström
Antikvarie/arknolog
Dalarnas museum

Naturvårdsbedömning av området kring finnbosättningarna vid

Jordbärsfallet, väster om Rösjön, Nås finnmark vid besök

den 2010.07.08.

Besöket gjordes i sällskap med Siv och Göran Samuelsson och berörde hela området som för tillfället sparats uppe på berget vid Jordbärsfallet. Vad som slår en redan innan man kommer fram till den sparade skogen är de mycket storskaliga ingrepp som gjorts ej enbart på detta berg utan även runt om på bergssluttningar. De synbara hänsynstaganden som gjorts inom detta storområde är enligt min åsikt minimala med i huvudsak några få sparade granstubbar av ganska smala dimensioner. Antalet sparade stubbar per hektar uppnår ej till den praxis som är rekommenderad. Endast i kanter av myrar som syntes fanns lite äldre skog sparad och detta nere i vårmarken. På toppen av det berg som ligger omedelbart söder om Jordbärsfallet finns ett mindre skogsavsnitt sparad. I denna typ av skogslandskap finns ingen större chans att mer krävande arter kan överleva. Därför framstår skogen runt finnbosättningarna vid Jordbärsfallet som en oas för bevarande av den biologiska mångfalden inom det areellt stora avverkade området väster om området samt öster ut, ner mot Rösjön.

Inom det område som tillfälligt sparats runt de olika ägorna vid Jordbärsfallet finns ingen urskog men de gamla lövträden som finns bestående av grova björkar, rönnar, aspar och sälgar borde genast räddas. Vissa av de grövre björkarna har redan dött utkonkurrerade av den täta granskogen. Även de flesta av de andra lövträden står inför samma hot och de bör därför friställas. I några fall har lövträden etablerat sig på rester av väggar till källare, husgrunder och vissa odlingsrösen. Dessa bör avlägsnas för att ej bryta sönder bygnadsstrukturerna vid händelse av stormfällningar. Vissa rönnar och sälgar som står i odlingsrösen bör sparas eftersom de ofta stått på detta sätt vid finnställena då de tidigare använts till lövtäckt under lång tid. Några åkrar och ängar är fortfarande öppna eller befinner sig i olika faser av igenväxning. De sistnämnda bör röjas upp igen. Den täta granskog som omger åkrar och husrester bör gallras upp vilket redan har skett inom ett område. Vid planerade ingrepp gallras granbeståndet speciellt kraftigt runt grova lövträd, odlingsrösen och husgrunder. Intressant är att många växter från odlingsfasen finns fortfarande kvar på de öppna åkerresterna

Jordbärsfallet kommer att i framtiden tjänstgöra som en bärare av den biologiska mångfalden för hela berget som det ligger på. Många insekter kommer framgent att söka sig in till de gamla odlingslotterna med sin artrika flora. Speciellt de gamla rönnarna kommer att på långt avstånd locka till sig insekter från en vid omgivning genom sitt rika utbud av pollen och nektar under blomningen. Detta har även en stor betydelse för fågelfaunan inom området.

Nås den 20 juli 2010

Bengt Ehnström, tel: 0281 - 30148

Ett mindre urval av lavar och mossor i området

Bägarlav.

Skägglav.

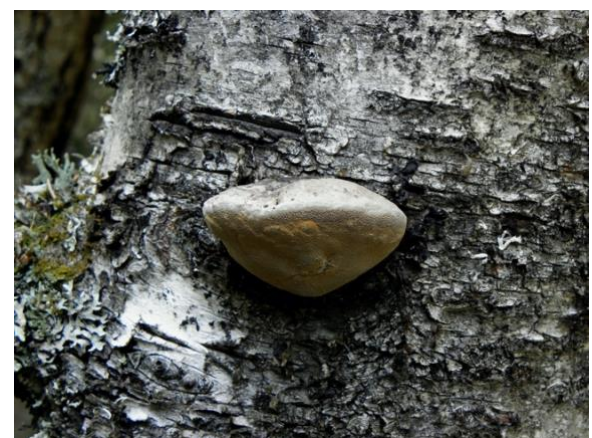
Slingerticka.

Sälgticka.

Tickmussling.

Eldticka.

Kvastmossa, Husmossa och Skägglav.

Då vi lämnar Jordbärsfallet vandrar vi den äldre stigen som går mellan Stora Jordbärsfallet och Lilla Jordbärsfallet (Bengtsåsen) som ligger vid Säfsnäs rå, i södra delen av Kaposberget.

Stigen är idag markerad med kulturstubbar.